

TOIMETAMATA VERSIOON

LAPSE ÕIGUSTE KOMITEE

32. istungjärk

OSALISRIIKIDE KONVENTSIOONI ARTIKLI 44 ALUSEL ESITATUD
ARUANNETE ARUTELU

LAPSE ÕIGUSTE KOMITEE LÕPPJÄRELDUSED: EESTI

1. Lapse õiguste komitee arutas oma 14. jaanuaril 2003 peetud 836. ja 837. istungil (vt CRC/C/SR. 844 ja 845) 7. juunil 2001 laekunud Eesti esimest aruannet (CRC/C/8/Add.45) ja võttis vastu* järgmised lõppjärelused.

A. SISSEJUHATUS

2. Komitee märgib, et esimeses aruandes (mis kahetsusväärset esitati kaheksa-aastase hiline misega) järgitakse aruannete koostamise juhtnööre, ja hindab üksikasjalikke ja informatiivseid kirjalikke vastuseid. Komitee tunnustab erinevate valdkondade esindajate kõrgetasemelise delegatsiooni kohalolekut, mis aitas paremini mõista konventsiooni kohaldamist osalisriigis.

B. POSITIIVSED ASPEKTID

3. Komitee kiidab heaks:

- a) uute seaduste, nagu alaealise mõjutusvahendite seaduse (1999), puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse (1999) ja karistusseadustiku (2002) vastuvõtmise; põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise (2002) ning Vabariigi Valitsuse määruse nr 209 "Eesti õppekeele koolide õpilastele, kelle emakeel ei ole eesti keel, oma emakeele õppimiseks ja rahvuskultuuri tundmaõppimiseks tingimuste loomise korra" (2002);
- b) pere- ja lapsetoetuste süsteemi, mis hõlmab kõiki lapsevanemaid ja lapsi ning keskendub eriti haavatavatele peredele, nagu üksikvanemaga, paljulapselised ja/või töötute vanemate pered;
- c) programmi "Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000-2007";
- d) üldise ravikindlustuse käsutusele võtmise;
- e) koolilõuna programmija koolipiima kampaania;
- f) laste õiguste kaitset puudutavate rahvusvaheliste lepingute (inter alia ILO konventsioon nr 182 lastele sobimatu töö ja muu talle sobimatu tegevuse viivitamatu keelustamise kohta; Haagi konventsioonid rahvusvahelise lapsendamise ja lapseröövi kohta ning "Laste hooldusõigust ja laste hooldusõiguse taastamist käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise Euroopa konventsioon") ratifitseerimise.

C. KONVENTSIOONI TÄITMIST TAKISTAVAD ASJAOLUD

* 862. istungil, mis peeti 31. jaanuaril 2003

4. Komitee tunnistas, et osalisriik puutub jätkuvalt kokku sotsiaal-majanduslike raskustega, kuna pikaajalisem majanduslik üleminek tõi endaga kaasa elatustaseme languse, töötuse kõrge taseme ning vaesuse ja piirkondliku ebavõrdsuse, mis halvendavad haavatavate lastega perekondade heaolu ning elatustaset.

D. PEAMISED MURETTEKITAVAD VALDKONNAD JA SOOVITUSED

D.1 TÄITMISE ÜLDABINÕUD

Seadusandlus

5. Hinnates lapse õigusi puudutavate mitmesuguste õigusaktide vastuvõtmist, on komitee mures nende mõnel juhul puuduliku rakendamise pärast. Olles teadlik sellest, et 1992. aasta lastekaitse seadus sisaldab mõningaid konventsiooni põhimõtteid ja sätteid, teeb komiteed siiski murelikuks, et mitut sätet pole täielikult täidetud seaduse §-ga 68 kooskõlas oleva üksikasjaliku juhendi puudumise ning eelarve ebaotstarbeka jaotamise tõttu. Komitee on mures ka sellepärast, et seadusi, konventsiooni ja muid õigusakte omavahel ei harmoneerita.

6. Komitee soovib, et osalisriik:

- a) alustaks seaduste harmoneerimist ja viiks oma õigusaktid konventsiooniga vastavusse;**
- b) tagaks nende efektiivse rakendamise tingimused ja juhendid, sealhulgas eelarvelised vahendid;**
- c) tagaks selle, et laste õigusi hinnataks asjakohaste õigusaktide ja põhimõtete järgi.**

Koordineerimine

7. Komitee on teadlik sellest, et lastehoolekande strateegia koordineerimise eest vastutab sotsiaalministeeriumi hoolekande osakond ning laste-ja perepoliitika valitsuskomisjon on loodud kui nõuandev organ. Ometi teeb komiteed murelikuks see, et osakonna volitused koordineerida osalisriigis konventsiooni elluviimist on piiratud.

8. Komitee soovib osalisriigil:

- a) anda sotsiaalministeeriumi hoolekande osakonnale suuremad volitused, koordineerimaks ministeeriumide ning riiklike, piirkondlike ja kohalike võimude tegevust konventsiooni elluviimiseks. Selle õnnestumiseks soovib komitee rakendada vajalikud finants-ja inimressursid;**
- b) pingutada enam, et tugevdada võrgustikku, mis on seotud algatustega laste õiguste kaitsel;**
- c) luua konventsiooni osalisriigis rakendamise meetodite ja normide väljaarendamise harukondlik programm.**

Andmed

9. Komitee tänab kirjalikes vastustes esitatud statistiliste andmete eest, kuid märgib samas mõne valdkonna andmete puudulikkust ja muretseb andmete ebapiisava

arvestamise pärast strateegiaid ja programme kavandades.

10. Komitee julgustab osalisriiki:

- a) kaaluma laste õiguste iga-aastase statistika avaldamist, nagu tehakse Statistikaametis teiste elualade kohta;**
- b) jätkama mitmekülgse teabe kogumist alla 18-aastaste isikute kohta konventsiooni iga valdkonna, sealhulgas kõige haavatavamate rühmade (näit. kuritarvitamise ja väärkohtlemise ohvrid) löikes, ja käsutama saadud andmeid konventsiooni rakendamise hindamiseks ja strateegia kavandamiseks.**

Järelevalve

11. Komitee kiidab heaks kaebuste vastuvõtmisega tegelevad erinevad institutsioonid, nagu näiteks ombudsmani kohuseid täitev õiguskantsler. Sellele vaatamata on komitee mures, et puudub spetsiaalne organ, mis tegeleks efektiivselt laste õiguste kaitsega ning jälgiks ja hindaks regulaarselt konventsiooni rakendamist.

12. Komitee soovib, et osalisriik kaaluks õiguskantsleri institutsioonist eraldiseisva või selle juurde kuuluva osakonna või spetsiaalse organi asutamist kooskõlas riiklike institutsioonide staatuse Pariisi põhimõtetega (Peaassamblee resolutsioon 48/134) ja komitee üldsoovitusega nr 2, jälgimaks ja hindamaks konventsiooni täitmist nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil. See organ peaks olema hästi varustatud, lastele ligipääsetav, volitatud vastu võtma lapse õiguste rikkumise kaebusi ning neid lapsetundlikult uurima ja lahendama.

Riiklik strateegia

13. Komitee on teadlik sellest, et osalisriigis töötatakse välja konventsiooni osalise elluviimise strateegiaid, kuid on ometi mures kõigi laste õigustele keskenduva tegevuskava puudumise pärast.

14. Komitee soovib osalisriigil konventsiooni täielikuks elluviimiseks välja töötada ulatuslik õiguskaitse tegevuskava, mis hõlmaks inter alia osalisriigis kavandatavaid strateegiaid ja eesmärke ja "Lastele sobiva maailma" eesmärke, ning selle elluviimise viisid ja juhendid.

Vahendite jaotamine

15. Komitee on mures selle üle, et lastele suunatud riiklike kulutuste kasv ei ole vastavuses osalisriigi eelarve kasvu, "olemasolevate vahendite maksimaalse ärakasutamise" ega konventsiooni 4. artikliga. Veelgi enam teeb murelikuks see, et õigusaktid, strateegiad ja poliitika ei taga raha sihipäraselt jaotamist.

16. Konventsiooni 4. artiklile toetudes soovib komitee osalisriigil;

- a) tagada kõigi laste majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised õigused, käsutades maksimaalselt olemasolevaid vahendeid;**
- b) jätkata kõige haavatavamatesse gruppidesse kuuluvate laste eelistamist ja**

eelarvest nende jaoks raha eraldamist;

c) hinnata regulaarselt eelarvest eraldatud raha paigutamise mõju lapse õiguste kaitsel;

d) tagada vahendid piisava hulga lastega ja laste jaoks töötavate spetsialistide kaadri loomiseks;

e) toetada igati kohalikke võime konventsiooni rakendamises.

Ühiskonnaga koostöö

17. Mõistes ühiskonna tähtsat rolli, on komitee mures selle üle, et osalisriik pole piisavalt pingutanud kaasamaks konventsiooni rakendamisse erinevaid mittetulundusühinguid (MTÜ).

18. Komitee soovib osalisriigil tugevdada koostööd rahva, MTÜde ja ühiskondlike organisatsioonidega ning teha suuremaid pingutusi nende kaasamiseks konventsiooni rakendamisse.

Koolitus/konventsiooni tutvustamine

19. Komitee hindab osalisriigi püüdeid tutvustada konventsiooni, muu hulgas eelkoolis ja ülikoolis. Siiski on komitee mures selle üle, et laste, spetsialistide ja üldsuse teadlikkus konventsioonist on väike.

20. Komitee soovib osalisriigil jätkata:

a) konventsiooni ja selle elluviimise tutvustusprogrammi täiustamist ja rakendusala laiendamist, sealhulgas vene ja teiste vähemuste keeles; laste ja lapsevanemate seas, eri tasandi valitsusasutustes ning kogu ühiskonnas;

b) inimõiguste, eriti lapse õiguste regulaarsete väljaõppe- ja täiendusprogrammide loomist kõigi lastega ja laste jaoks töötavate spetsialistide jaoks (näit. kohtunikud, juristid ja õpetajad; haldus- ja riigiametnikud; kohalike omavalitsuste ja tervishoiu ametnikud ning lasteasutustes ja laste kinnipidamisasutustes töötav personal).

D.2 ÜLDPÕHIMÕTTED

21. Komitee on mures selle üle, et põhimõtted, nagu õigus mittediskrimineerimisele (konventsiooni 2. artikkel), lapse huvide esikohale seadmine (3. artikkel), lapse õigus elule, ellujäämisele ja arengule (6. artikkel) ja õigus lapse seisukohtadega arvestamisele vastavalt tema vanusele ja küpsusele (12. artikkel) ei kajastu täielikult osalismaa riiklikes ja kohalikes õigusaktides, strateegiates ega programmides.

22. Komitee soovib, et osalisriik:

a) liidaks konventsiooni üldised põhimõtted, nimelt 2., 3., 6. ja 12. artikli kõigi asjakohaste lapsi puudutavate õigusaktidega;

b) kohaldaks neid kõigis poliitilistes, kõhtu- ja haldusotsustes, samuti projektides, programmides ja teenustes, mis puudutavad lapsi;

c) kohaldaks neid tegevuskava ja poliitika väljatöötamisel igal tasandil, sealhulgas tervishoiu-, sotsiaalhoolekande- ja haridusasutustes ning kohtutes ja haldusorganites.

Õigus mittediskrimineerimisele

23. Komitee on mures selle üle, et praegused diskrimineerivad hoiakud vähemuskeeli kõnelevate kogukondade (näit. venekeelne kogukond), mittekodanike, eriti illegaalide, ja teiste ebasoodsas olukorras gruppide suhtes võivad otseselt või kaudselt piirata konventsiooniga tagatud nimetatud gruppidesse kuuluvate laste õigusi. Komitee on eriti mures selle üle, et:

a) õigusaktides puuduvad sätted, mis määratleksid rassistliku elemendiga kuriteo rassistlikuks kuriteoks või võimaldaksid kohtul arvestada otsuse tegemisel rassistlikku ajendit. Seetõttu on komitee mures meetmete, mis tagaksid rassistlike tegude võimalike lapsohvrite ohutuse, tõhususe pärast;

b) puuduvad õigusaktid, mis keelustaksid diskrimineerimise eluaseme valikul ning tagaks juurdepääsu haridusele ja avalikele teenustele;

c) paljud venekeelse kogukonna lapsed on kodakondsuseta;

d) suurtes vähemusgruppides (näit. venekeelne kogukond, kes moodustab peaaegu 30% rahvastikust) on ebaproportsionaalselt palju madala sissetulekuga ja töötute peresid ning vähe riigiteenistujaid.

24. Komitee soovib, et osalisriik:

a) rakendaks tõhusaid abinõusid, vajadusel jõustaks ja tühistaks õigusakte, et tagada konventsiooni 2. artiklis sätestatud kõigi laste õigused, välistades diskrimineerimise;

b) kontrolliks diskrimineerimise kõigi vormide vastaste võitlusvahendite tõhusust;

c) kaaluks rassilisel ajendil toimepandud kuritegude kriminaliseerimise ja nende eest karistamise seadustamist;

d) korraldaks ulatuslikke koolituskampaaniaid, et ennetada negatiivseid rassistlike hoiakuid ühiskonnas ja nendega võidelda.

25. Komitee teeb ettepaneku, et järgmine perioodiline aruanne sisaldaks rohkem teavet meetmete ja programmide kohta, mis on seotud lapse õiguste konventsioonist tuleneva osalisriigi kohustusega järgida 2001. aastal rassismi, rassilise diskrimineerimise, ksenofoobia ja sallimatuse vastasel maailma konverentsil vastu võetud deklaratsiooni ja tegevuskava, võttes arvesse konventsiooni artikli 29(1) (hariduse eesmärgid) juurde kuuluvat üldsoovitust nr

1.

Lapse seisukohtade tunnustamine

26. Komitee sai teada õpilaste aktiivsest osalemisest Eesti hariduselus, kuid märgib samas kahetsusega, et aruanne sisaldas vähe teavet selle õiguse tunnustamisest kodus, haldusorganites ja kohtus.

27. Komitee soovitab, et osalisriik:

a) aitaks kaasa laste seisukohtade tunnustamisele kodus, kohtus, haldusorganites ja muudes institutsioonides ning laste kaasamisele kõigi neid puudutavate probleemide lahendamisse kooskõlas konventsiooni artikliga 12;

b) korraldaks vanematele, õpetajatele, lastega ja laste jaoks töötavatele spetsialistidele ja kohalike omavalitsuste ametnikele koolitusprogramme, kus õpetatakse aitama lastel väljendada oma seisukohti, jagama neile asjakohast teavet, nõustama ning arvestama nende arvamusega;

c) soosiks noortekeskuste loomist kogu riigis.

D.4 TSIVIILÕIGUSED JA -VABADUSED

Kodakondsus

28. Komitee kiidab heaks kodakondsuse seaduse 1998.aasta muudatused, millega lihtsustatakse kodakondsuseta isikute laste naturalisatsioonimenetlust, ja märgib, et kodakondsuseta isikute arv Eestis on vähenemas. Sellele vaatamata on komitee mures, et kodakondsuseta vanemate, kes oma staatuse tõttu ei saa aktiivselt osaleda Eesti ühiskonnaelus, laste integratsioon on raskendatud. Peale selle on komitee mures kodakondsuse seaduse § 21 pärast, mille alusel võib kaadrisõjaväelase, luure- või julgeolekuteenistuses töötanud isiku abikaasa ja perekonna kodakondsusest ilma jätta.

29. Komitee soovitab, et osalisriik kooskõlas konventsiooni artiklitega 2 ja 7:

a) vähendaks kodakondsuseta laste arvu *inter alia* naturalisatsioonimenetluse lihtsustamise ja täiustamise kaudu;

b) parandaks alalise elukohata mittekodanike olukorda, muu hulgas lihtsustades ja kurdidades elamislubade väljastamist;

c) viiks läbi avalduste esitamise kampaaniaid eesmärgiga vähendada nii palju kui võimalik kodakondsuseta ja illegaalidest laste hulka;

d) võtaks meetmeid, et lõpetada laste diskrimineerimine nende vanemate varasemate tõekspidamiste ja tegevuse tõttu;

e) tagaks kõigile Eestis elavatele lastele kõik konventsioonis sätestatud õigused, sõltumata lapse kodakondsusest või selle puudumisest;

f) ühineks 1954. aasta kodakondsuseta isikute konventsiooniga ning 1961. aasta kodakondsusetuse vähendamise konventsiooniga eesmärgiga kaitsta kõiki kodakondsuseta isikuid Eestis.

Vägivald, kuritarvitamine, hooletus, väärkohtlemine

30. Komitee sai ülevaate Tartu ja Tallinna tugikeskuste kohta ning koolides hiljuti läbi viidud uuringust lapse seksuaalse ärakasutamise ja väljapressimise kohta. Komitee märgib, et igasugune lapsevastane vägivald on keelatud. Siiski teeb komiteed murelikuks vähene teadlikkus laste väärkohtlemisest ja kuritarvitamisest kodus, koolis ja asutustes, ning perevägivallast ja selle mõjust lastele. Veelgi enam teeb komiteed murelikuks see, et teadlikkuse tõstmiseks tehtavatest pingutustest on vähe käsu ulatusliku strateegia ja vahendite puudumise tõttu.

31. Komitee soovib, et osalisriik:

- a) uuriks laste väärkohtlemise ja kuritarvituse, sealhulgas seksuaalse ärakasutamise põhjusi, olemust ja ulatust, et töötada välja tegevuskava nende tõkestamiseks, arvestades ennetustöö tähtsust;**
- b) keelustaks selgesõnaliselt kehalise karistamise ja rakendaks kõiki meetmeid, et tõkestada igasugune füüsiline ja vaimne vägivald, sealhulgas kehaline karistamine ja laste seksuaalne ärakasutamine kodus, koolis ja asutustes;**
- c) jätkaks laste väärkohtlemise tagajärgede selgitamise kampaaniaid ja propageeriks positiivseid, mitte-vägivaldseid korralekutsumise viise;**
- d) looks tõhusa kaebuste vastuvõtmise, kontrollimise ja uurimise ning vajadusel sekkumise süsteemi ja menetluskorra;**
- e) uuriks ja esitaks väärkohtlemise süüdistusi, tagades selle, et väärkoheldud laps ei kannataks kohtumenetluse tõttu, ning tema privaatsuse;**
- f) pööraks tähelepanu sotsiaal-kultuuriliste tõkete, mis takistavad ohvritel saada abi, avastamisele ja ületamisele;**
- g) tagaks ohvritele ja ka kurjategijatele nõustamise, hoolekande, taastumise ja taasintegreerimise ühiskonda;**
- h) koolitaks õpetajaid, ametnikke, hooldajaid, sotsiaaltöötajaid, kohtunikke ja tervishoiu spetsialiste, kuidas väärkohtlemist avastada, sellest teavitada ja seda ohjata;**
- i) kavandaks ulatusliku strateegia, et vähendada ja vältida nii õpilaste kui ka õpetajate vägivaldset käitumist koolis muu hulgas "õpilasvaatlejate" abil;**
- j) arvestaks komitee soovitusi, mis võeti vastu "Lastevastane vägivald perekonnas ja koolides" (CRC/C/111) üldise arutelu päevil.**

D.4 PERE KESKKOND JA ALTERNATIIVNE HOOLDUS

Pere keskkond

32. Komitee kiidab heaks osalisriigi aruandes kirjeldatud perekonda toetavaid prioriteete, kuid on mures selle üle, et lasteasutustes olevate laste arv on suur ning:

a) riigi aruande kohaselt on 27,6% (1999) varjupaikadesse paigutatud lastest seal raske majandusliku olukorra tõttu;

b) lasteasutuste tingimused on kehvad, paigutuse regulaarse ülevaatuse käigus ei arvestata piisavalt lapse huvide ja vaadetega, ei tegelda asjakohase nõustamise ja toetamisega ega rakendata alternatiivset hooldust;

c) napib asjakohaseid andmeid.

33. Komitee soovib, et osalisriik:

a) viiks läbi põhjaliku uuringu lasteasutusse paigutamise kohta;

b) toetaks perekonda kui lapse jaoks parimat keskkonda nõustamise ja ühiskonnale suunatud programmide kaudu ning abistaks rahaliselt laste kodus kasvatamist;

c) jätkaks kasuvanemate, perekonna tüüpi asenduskodude ja muu perekonna mudelil põhineva alternatiivse hoolduse rakendamist ja tõhustamist;

d) paigutaks lapsi lasteasutusse alles viimase võimalusena;

e) võtaks tarvitusele kõik abinõud, et parandada lasteasutuste tingimusi;

f) tagaks lasteasutuste lastele kõik konventsioonis sätestatud õigused, sealhulgas õiguse säilitada isiklik suhe ja otsene kontakt oma vanemate või perekondadega;

g) toetaks ja koolitaks lasteasutuste personali, sealhulgas sotsiaaltöötajaid;

h) looks lasteasutuste laste kaebuste menetlemise süsteemi, et jälgida hoolduse taset, ja teostaks paigutuse regulaarset järelevalvet, arvestades seejuures lapse huve;

i) looks hooldekodust lahkuvate laste jälgimise ja ühiskonda sulandumise teenused.

Perekonna taasühinemine

34. Komitee kiidab heaks Eesti Vabariigi Riigikohtu 2000.aasta mai otsuse, millega tunnistati põhiseadusevastaseks elamisloa andmisest keeldumine, kui taotleti perekonna taasühinemist ja keeldumise aluseks oli immigratsioonikvoodi ületamine. Komitee on mures selle pärast, et 1997.aasta pagulaste seaduse § 5(3) ei taga perekonna ühinemist, kuna see nõuab, et ka pagulase välismaal asuvad ülalpeetav abikaasa ja lapsed vastaksid 195 Laasta pagulasseisundi konventsiooni

kriteeriumidele, kui põhitaotleja nendele vastab. Enamgi veel, mitte ükski seaduse säte ei võimalda pereliikmete taasühinemist lapsega, kellel on pagulase staatus.

35. Kooskõlas konventsiooni artikliga 10 soovib komitee osalisriigil tagada, et:

a) välismaalaste seaduse sätted kajastaksid Riigikohtu otsust ja neid kohaldataks;

b) muudetakse pagulaste seadust, et soodustada perekondade positiivset, inimlikku ja kiiret taasühinemist.

Hooldamine ja lapsendamine

36. Komitee on mures selle üle, et puudub hoolduse ja kasuvanemate jälgimise süsteem, sealhulgas riiklikud normid, et vältida laste müümist ja nendega kaubitsemist, kontrollida laste paigutamist ning teha hooldamise ja lapsendamise, sealhulgas teise riiki lapsendamise statistikat.

37. Konventsiooni artiklite 20 ja 21 valguses soovib komitee, et osalisriik:

a) töötaks välja hooldamise ja lapsendamise põhjaliku strateegia ja juhtnöörid;

b) looks selle ühtse jälgimissüsteemi.

D.5 TERVIS JA HOOLEKANNE

Puudega lapsed

38. Komitee hindab selles valdkonnas tehtud pingutusi ning seda, et osalisriik tunnistab vajakajäämisi puudega laste konventsiooni järgsete õiguste ja põhihariduse tagamises ning nende perekondade toetamises. Komitee märgib murega, et haridusseaduse rakendamise käigus pole puudega lastele piisavat tähelepanu pööratud; nende suhtes püsivad negatiivsed sotsiaalsed hoiakud ning rahalist toetust makstakse ainult kuni 16. eluaastani.

39. Komitee soovib, et osalisriik:

a) vaataks üle puudega lapsi puudutava strateegia ja praktika, arvestades seejuures nendele lastele paremate võimaluste loomise reegleid (Peaassamblee soovitus 48/96) ja puudega lastest peetud arutelu päeval vastu võetud komitee soovitusi (CRC/C/69, artikkel 338);

b) tagaks puudega laste hoolduse nende varases lapsepõlves ja erihariduse;

c) pingutaks rohkem puudega laste alternatiivse hoolduse nimel lasteasutusse paigutamise asemel, rakendades muu hulgas ühiskonnale suunatud rehabilitatsiooni programme;

d) korraldaks selgituskampaaniad, milles rõhutatakse ennetustöö, üldhariduse ja perekonna tähtsust ning puudega laste õigusi;

e) võitleks negatiivsete sotsiaalsete hoiakute vastu puudega laste suhtes;

f) korraldaks piisava toetuse, järelevalve ja koolituse puudega lastega töötavatele inimestele, sealhulgas tavakoolide õpetajatele;

g) võtaks meetmeid füüsiliste takistuste kõrvaldamiseks, et puudega lapsed pääseks kooli ja teistesse asutustesse, soodustades seeläbi lapse sotsiaalset integratsiooni ja individuaalset arengut.

Noorukite tervis

40. Komitee kiidab heaks 1997.-2002. aasta alkoholismi ja mõnuainete kuritarvitamise ennetamise riikliku programmi. Samuti kirjalikes vastustes esitatud teabe uute programmide väljatöötamise kohta, mis puudutab noorukite seksuaaltervishoidu ja mis hõlmab sugulisel teel levivaid haigusi, sealhulgas HIV-i ja AIDS-i. Samal ajal on komitee mures sagedate vaimse tervise probleemide, enesetappude ja abortide pärast. Samuti sugulisel teel levivate haiguste, süstivate narkomaanide HIV-viirusesse nakatumise ja sagedate õnnetusjuhtumite pärast ning kordab CESCRI-i lastega seotud muresid (E/C.12/1/Add.85 artiklid 27-30, 29. november 2002).

41. Komitee soovitab, et osalisriik:

a) kindlustaks noorukite terviseprogrammide tõhusa elluviimise, sealhulgas eraldades selleks piisavalt rahalisi vahendeid;

b) tagaks noorukite osaluse edasiste meetmete väljatöötamises;

c) tagaks noorukite juurdepääsu lapsetundlikule ja konfidentsiaalsele nõustamisele, sealhulgas psüühilisele;

d) süvendaks noorukite tervisealast haridust koolis.

D.6 HARIDUS

Haridus

42. Komitee kiidab heaks konventsiooni sisseviimise kooli õppekavva ja hindab osalisriigi tõdemust, et haridus ei ole kõigile kättesaadav. Seetõttu jagab ta muret selle üle, et enam kui 5000 last ei käi koolis ning klassi kordama jäänute ja koolist väljalangenute arv on suur. Koolist väljalangemise põhjused võivad muu hulgas olla: kaitsetus koolivägivalla eest, ülerahvastatud klassiruumid, halb kooli õhkkond klassivälise tegevuse puudumise tõttu, ülekoormatud õpetajad ja majanduslikel põhjustel koolide sulgemine maapiirkondades.

43. Komitee julgustab osalisriiki:

a) uurima klassi kordamise ning koolist väljalangemise ja puudumise põhjusi ning võtma uurimistulemustele toetudes meetmeid nende probleemide

lahendamiseks;

b) kaaluma kooli õppekava kohandamist erinevate vajadustega õpilaste jaoks ja arendama tegevusi, mis tooks lapsi kooli, vähendamaks väljalangenute hulka;

c) hindama neid tegevusi ja kavandama asjakohaseid strateegiaid;

d) jätkama vähemusrahvuste haridussüsteemi täiustamist;

e) võtma vastava meetme, et edendada vägivallavaba koolikeskkonda;

f) võtma kõik vajalikud meetmed, et täita määrust nr 209 "Eesti õppekeelega koolide õpilastele, kelle emakeel ei ole eesti keel, oma emakeele õppimiseks ja rahvuskultuuri tundmaõppimiseks tingimuste loomise kord";

g) kaaluma õiguskantsleri maakoole puudutavate soovitude täitmist;

h) parandama hariduse kvaliteeti kogu riigis, et saavutada konventsiooni artikli 29(1) ja komitee üldise haridusalase soovitude eesmärged (CRC/GC/2001/1); ning tagama, et inimõigused, sealhulgas laste õigused, võetaks kooli õppekavva.

D.7 LASTEKAITSE ERIMEETMED

Tänavalapsed

44. Komitee on mures tänavalaste hulga suurenemise ja olukorra muutmise põhjaliku strateegia puudumise pärast.

45. Komitee soovib, et osalisriik:

a) uuriks tänavalaste tekke põhjusi ja ulatust ning töötaks välja põhjaliku strateegia selle nähtuse ennetamiseks ja vähendamiseks ning laste kaitseks;

b) tagaks tänavalastele toidu, riided, eluaseme, tervishoiu ja hariduse, sealhulgas kutse- ja muu praktilise hariduse, et toetada nende igakülgset arengut;

c) tagaks nende laste rehabiliteerimise ja ühiskonda integreerimise teenused, sealhulgas psühholoogilise abi füüsilise, seksuaalse ja mõnuainete kuritarvitamise korral, ning lepitamise perekonnaga.

Narkomaania

46. Komitee on teadlik "Alkoholismi ja mõnuainete kuritarvitamise ennetamise programmist 1997-2007", kuid on samal ajal endiselt mures selle üle, et tegelikult lapsed ei ole piisavalt kaitstud narkootikumide ja psühhotropsete ainete kasutamise eest, ning et narkomaanide, sealhulgas süstivate, hulk suureneb.

47. Komitee julgustab osalisriiki teavitama lapsi üksikasjalikult ja objektiivselt mõnuainete kasutamisest ja võtma asjakohased meetmed, sealhulgas narkomaania selgitamise koolis. Komitee soovib tungivalt osalisriigil kaaluda

olemasoleva ennetusprogrammi tõhustamist. Veelgi enam, komitee soovib tungivalt osalisriigil tõhustada mõnuainete lapsohvrite rehabiliteerimist.

Seksuaalne ärakasutamine ja kaubitsemine

48. Komitee on mures puuduliku teabe ja teadmatuse pärast, mis puudutab äri eesmärgil laste seksuaalset ärakasutamist ja lastega kaubitsemist. Samuti on ta mures selle üle, et puudub inimkaubitsemist, sealhulgas prostitutsiooni eesmärgil, keelustav spetsiaalne seadusesäte.

49. Konventsiooni artikli 34 ja teiste asjakohaste artiklite valguses soovib komitee, et osalisriik uuriks laste seksuaalse ärakasutamise ja kaubitsemise, sealhulgas laste prostitutsiooni ja pornograafia (ka internetis) põhjusi, olemust ja ulatust ning rakendaks asjakohaseid strateegiaid ja ennetusprogramme lapsohvrite kaitseks, rehabiliteerimiseks ja sotsiaalseks integreerimiseks kooskõlas 1996.aasta deklaratsiooni ja tegevuskavaga ning 200 Laasta ülemaailmse kohustusega, mis võeti vastu ärilistel eesmärkidel laste seksuaalse ärakasutamise vastasel kongressil.

Õigusemõistmine alaealiste üle

50. Komitee on teadlik kriminaalpreventsiooni nõukogu ning uue kohtunike ja prokuröride koolitusnõukogu olemasolust ning pooldab hiljutist kriminaalvastutuse vanusepiiri tõstmist 14-le. Samal ajal on komitee mures selle üle, et;

- a) puuduvad spetsiaalsed kohtud, kohtunikud ja prokurörid, kes on koolitatud ja spetsialiseerunud alaealiste kriminaalmenetlusele;
- b) hiljaaegu esines mitu juhtumit, kui meedia ei tunnistanud kriminaalmenetluses osalenud lapse õigust eraelu kaitsele;
- c) eeluurimist ja sel ajal vahi all pidamist võib pikendada kuni kuue kuuni;
- d) eraldi ruumid ja tingimused laste ülekuulamiseks on ainult Tartus ja Tallinnas;
- e) praktikas lahendatakse vähe juhtumeid alaealiste komisjonis, enamikku neist menetletakse tavalises kohtus;
- f) Maardu vanglas valitseb halb olukord ning puuduvad piisavad õppimise, töötamise ja sotsiaal- või kunstikursustel osalemise võimalused. Puuduvad ka programmid, et kaitsta nooremaid ja nõrgemaid vägivalda eest kinnipidamisasutustes.

51. Komitee soovib, et osalisriik:

a) tagaks, et alaealisi puudutavaid õigusakte (sealhulgas alaealiste mõjutusvahendite seadus, uus karistusseadustik) ja praktikat täiendatakse konventsiooni sätetega, eriti artiklitega 37, 39 ja 40, ning teiste asjakohaste rahvusvaheliste standarditega, nagu näiteks Pekingi reeglid, Riyadhi juhtnöörid, ÜRO reeglid vangistatud alaealiste kaitse kohta, juhtnöörid laste kohtlemise kohta kriminaalõigussüsteemis ja komitee 1995. aasta arutelu alaealiste üle

õigusemõistmise kohta;

b) tagaks õigusabi kättesaadavuse lastele ning sõltumatu kaebuste esitamise korra;

c) koolitaks spetsialiste, kes tegelevad laste sotsiaalse rehabiliteerimise ja ühiskonda reintegreerimisega;

d) tagaks, et vabadus võetakse alles viimases järjekorras võimalikult lühikeseks ajaks kohtu korraldusel ja et alla 18aastast isikut ei hoitaks vahi all koos täiskasvanutega;

e) jätkaks ja suurendaks pingutusi, et parandada Maardu vangla kinnipidamistingimusi.

Vähemusrahvusesse kuuluvad lapsed

52. Kätes heaks "Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000-2007 programmi", märgib komitee pingeid, mis on seotud vähemusrahvusesse kuuluvate laste keeleõppega Eestis.

53. Komitee soovib, et osalisriik:

a) võtaks kõik meetmed, et rakendada määrust nr 209 "Eesti õppekeelega koolide õpilastele, kelle emakeel ei ole eesti keel, oma emakeele õppimiseks ja rahvuskultuuri tundmaõppimiseks tingimuste loomise kord";

b) rakendaks ühiskonnas integreerimise programmi nii, et kõigile Eestis elavatele lastele õpetataks kõigi Eestis elavate rahvusgruppide kultuuri ja ajalugu ning viidaks läbi vahetusõpilaste programme, mis edendaksid kontakte, sõprust ning vastastikust austust kõigi rahvusrühmade laste vahel;

c) tagaks eesti keele kvaliteetse õpetuse vähemusrahvusesse kuuluvatele lastele, et nad saaksid võrdselt eesti lastega osaleda ühiskonnaelus ning õppida kõrgkoolis.

D.8 FAKULTATIIVSED PROTOKOLLID

54. Komitee julgustab osalisriiki ratifitseerima lapse õiguste konventsiooni fakultatiivset protokollit laste müügi, prostitutsiooni ja pornograafia kohta ning osalemise kohta relvakonfliktides.

D.9 ARUANNETE TUTVUSTAMINE

55. Konventsiooni artikli 44 lõike 6 valguses soovib komitee, et osalisriigi aruanne ja kirjalikud vastused avalikustataks ning et aruanne koos asjakohaste kokkuvõtete ja komitee lõppjäreldestega tõlgitaks ka vähemuste keelde. Dokumenti tuleb tutvustada kõigile, et tekiks avalik arutelu ning suureneks teadlikkus konventsioonist, selle täitmisest ja jälgimisest igal osalisriigi haldustasandil ja rahva hulgas, sealhulgas valitsusväliste organisatsioonide hulgas.

56. Komitee 29. istungjärgu aruande (CRC/C/114) regulaarsete aruannete soovitusel valguses rõhutab komitee konventsiooni artikliga 44 kooskõlas oleva aruande tähtsust ja osutab osalisriigi aruande märkimisväärsele hilinemisele. Konventsiooni kohaselt lasub osalisriikidel laste ees tähtis kohustus tagada neile ÜRO lapse õiguste komitee regulaarne kontroll konventsiooni täitmise üle. Seetõttu on väga oluline, et osalisriigid esitaksid aruandeid regulaarselt ja õigeaegselt. Komitee mõistab, et mõnel osalisriigil on raskusi aruannete õigeaegse ja regulaarse esitamisega. Erandkorras teeb komitee osalisriigile ettepaneku esitada oma teine, kolmas ja neljas aruanne ühe aruandena 1. novembriks 2008, et anda osalisriigile aega konventsiooni kohustuste täitmiseks. Komitee eeldab, et pärast seda esitab osalisriik aruande iga viie aasta järel, nagu konventsioonis ette nähtud.